

Jméno autora: Mgr. Hana Boháčová

Datum vytvoření: 06.01.2013

Číslo DUMu: VY_12_INOVACE_14_CJL_L

Ročník: III.

Český jazyk a literatura

Vzdělávací oblast: Jazykové vzdělávání a komunikace, Estetické vzdělávání

Vzdělávací obor: Literatura

Tematický okruh: Literatura přelomu 19. a 20. století

Téma: Petr Bezruč

Metodický list/anotace:

Seznámení se životem a tvorbou anarchistického buřiče Petra Bezruče pro žáky 3. ročníku; zároveň určeno jako opakování k ústní maturitní zkoušce pro žáky 4. ročníku; práce s ukázkami, pojem anarchistický buřič, sociální balada, metafora, hyperbola, národnostní a sociální problémy.

PETR BEZRUČ

1867 - 1958

- narozen v Opavě
- vlastním jménem Vladimír Vašek
- zastánce práv chudých utlačovaných slezských lidí (pobyt ve Frýdku-Místku)
- ovlivněn symbolismem, Českou modernou
- řadíme ho mezi anarchistické buřiče
- tvůrce jediné básnické sbírky **Slezské písně (1909)**

Obr. I

úryvek z básně **JÁ:**

„Já, Petr Bezruč, od Těšína Bezruč,
toulavý šumař a bláznivý gajdoš,
šílený rebel a napilý zpěvák,
zlověstný sýček na těšínské věži,
hraju a zpívám, co kladiva duní
z Vítkovic, z Frýdlantu, pod Lipinami.
Já prvý jsem z toho od Těšína lidu,
bard prvý z Beskyd, co promluvil.

Prvý bard z Beskyd a poslední.“(I)

Rozbor básně:

- Najděte v textu, jakými přízvisky se sám autor označuje? Do jaké podoby se stylizuje lyrický subjekt? Můžete využít i další básně sbírky, na základě vlastní četby.
- *(toulavý šumař, šílený rebel, zlověstný sýček, poutník, bard)*
- Koho je mluvčím a za koho se snaží bojovat?
- *(je představitelem slezského lidu, který musí těžce pracovat v dolech, a jeho nespokojenost chce „vyzpívat“ ve svých básních)*
- Jak rozumíte nářečním slovům bard a gajdoš?
- *(bard - básník, lidový umělec, tvořící nebo interpretující především epické, historické, ale i jiné básně a zpěvy; gajdoš - hráč na gajdy, dudák, v přeneseném významu člověk ve vytahaných kalhotách, celkově neupravený)*

KANTOR HALFAR

„Byl to synek jako jedle,
byla na něj pyšná máti,
ale škaredou měl chybu:
tu, že nechtěl poslouchati

těch, kdož vládli pod Lipinou.
A když tak se kantor spustí...
víš, jsou hříchy v katechismu,
co se nikdy neodpustí.

Bez modlitby, bez slzy ho,
jak při hříšné duši jisto,
v roh hřbitova zakopali,
a tak dostal Halfar místo.“(2)

- **Jak autor charakterizuje hlavní postavu? Jaké měla „nedostatky“?**
- *(byl to hezký člověk – matka na něho byla pyšná, ale mluvil česky a neposlušal pány)*
- **Najděte, kde autor ironicky hodnotí Halfarovy prohřešky.**
- *(jeho „nedostatky“ byly proviněním proti víře, jeho neposlušnost mu nikdy nemohla vrchnost odpustit)*
- **Jaký je tragický osud hlavního hrdiny?**
- *(neměl peníze, byl překládán z místa na místo, odešla od něj dívka, žal utápel v alkoholu, spáchal sebevraždu)*
- **Charakterizujte útvar sociální balady a najděte nové prvky, dramatický konflikt a nový typ tragického hrdiny.**
- *(oproti klasické baladě příčina konfliktu v sociální nebo národnostní oblasti - bída, nezaměstnanost, útisk; člověk podléhá této tíživé sociální situaci)*
- **Jaké znáte další Bezručovy sociální balady a jaké problémy zde řeší? Konkretizujte na základě vlastní četby.**
- *(Maryčka Magdonova - sirotci, krádež dřeva, sebevražda; Bernard Žár - stydí se za svoji řeč a svoji matku)*

TY A JÁ

„Uhni mi z cesty;
černé mám ruce a vlhké mám šaty,
horníkem já jen a velmožem dnes ty,
z paláce ty, já jen z dřevěné chaty,
frygickou čapku mám, přes čelo stín.
A za mnou nelkají sirotků prosby,
sežrali tvoji jim zajíci pole,
bez srdce´s, bez studu´s – blesk tebe rozbij,
z Beskyd jsem, hoře a poroby syn,
robím v tvých hutích a robím v tvém dole,
žluč vře mi žilou a robím ti přece.“(3)

Otázky k textu

- Jaké protiklady najdete v této básni, popř. dalších básních sbírky?
 - *(ty a já, oni a my, ty velmož žijící v paláci, já chudý, těžce pracující horník z dřevěné chatrče)*
- Jak hodnotí autor vykořisťovatele? Jakými slovy vyjadřuje vztek a vzpouru?
 - *(bez citu, bez srdce, bezohlední; uхни mi z cesty, žluč vře mi žilou, přijde den, zúčtujem spolu)*
- Najděte, jak autor apeluje na ostatní, čím dosahuje většího účinku?
 - *(anonymita autora, oslovení, výzvy, protiklady, mluvčí utlačovaných, metafory, přirovnání, nářeční slova)*

Rozšiřující otázky

- **Proč řadíme Petra Bezruče k výlučným zjevům v naší poezii konce 19. a počátku 20.století?**
- *(anarchističtí buřiči - využívá postavy rebela a tuláka, mluvčí slezského lidu - vyjadřuje tím svůj osobní vztah, zabývá se vyhrcoenými sociálními a národnostními problémy v oblasti Slezska)*
- **Vyhledejte básnické prostředky a všimněte si stavby básní (např. hyperboly, sarkasmus, metafory, nářeční prvky, oslovení, naléhavé otázky)**
- *(stavba básní souvisí s autorovým ztotožněním se s osudem kolektivu, je útočná a vzdorná; hyperbola - nadsázka: např. sto roků kopal jsem uhlí; sarkasmus - vyhrcoená, šíravá ironie - např. a tak dostal Halfar místo; metafora: přenesení významu na základě podobnosti - např. svaly mi v železo ztuhly, jsem zlověstný sýček; nářeční prvky: děvčica - dívka, gajdoš - dudák, neupravený člověk, harenda - hospoda; oslovení - ty, jak je ti Maryčko?)*
- **Jaký společenský ohlas měla jeho poezie?**
- *(vyzývala ke vzpouře proti utlačovatelům, upozornila na těžký život slezského lidu, podrobně se zabývala různými oblastmi - popisoval města, vesnice)*
- **Jaké konkrétní národnostní a sociální problémy řeší ve svých básních?**
- *(bída, nezaměstnanost, vykořisťování, těžká práce, poněmčování, popoľštování; např. Kantor Halfar, Ostrava, Hučín, Maryčka Magdónova, Škaredý zjev, Bernard Žár, Kovkop, Oni a my)*

Citace, zdroje a literatura

- Obr. 1: Autor neuveden. *Soubor:Bezruc 2.jpg-Wikipedie* [online]. [cit. 2.4.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bezruc_2.jpg
- (1)(2)(3) BEZRUČ, Petr. *Slezské písně*. Brno: Nový lid, 1919.
- MGR. HÁNOVÁ, Eva a kol. *Odmaturuj z literatury I*. Brno: Didaktis, spol.s r.o., 2004, ISBN 80-7358016-0.